

Cylchlythyr Cenedlaethau'r Dyfodol Tachwedd 2021

Rhagair

Ers i [mi fynychu cynhadledd newid hinsawdd y Cenhedloedd Unedig](#) - COP26 - y mis hwn, un o'r prif gwestiynau a ofynnwyd i mi yw, 'a oedd yn llwyddiant?'.

Er nad yw Cytundeb Hinsawdd Glasgow yn berffaith ac nid dyna'r fargen yr oeddwn yn gobeithio amdani - mae'n fargen. Mae hefyd yn alwad i ddeffro.

Efallai bod 2030 yn swnio'n bell i ffwrdd ond mewn gwirionedd mae 97 mis i ffwrdd: dyna'r amserlen y mae'n rhaid gwireddu ein 'degawd cyflwyno' - ni allwn fod yn hunanfodlon.

Mae'r pandemig wedi profi ei bod yn bosibl gweithio gyda'n gilydd yn rhyngwladol yn wyneb argyfwng - ac yn well fyth gweithio argyflymder!

Roedd gwyddonwyr, gweithredwyr, trafodwyr yn barod i COP26 gyflawni gyda'r un ysbryd cydweithredol a oedd wedi bywiogi llywodraethau yn ystod y 18 mis diwethaf.

Mae ymdrech fyd-eang uchelgeisiol ar y gweill i gyflawni addewid 2030; ysgogi llywodraethau, cymdeithas sifil, busnesau a phobl i frwydro yn erbyn yr argyfwng hinsawdd.

Rhoddodd COP26 yr uchelgais honno ar brawf. Mae'n fater o fywyd neu farwolaeth i gymunedau a gwledydd ledled y byd p'un a ydym yn cyflawni'r hyn sydd ei angen arnom yn yr amser sydd ei angen arnom.

Mae arnom ddyled i genedlaethau'r presennol a'r dyfodol, i gymunedau yn y de fel Ynysoedd Marshall, Palau a Tuvalu, ac i bobl ifanc; y mae eu nwydau, eu dicter a'u creadigrwydd wedi dwyn cywilydd ar arweinwyr y byd. Mae angen i ni gymryd y foment hon o ddifrif.

Bydd addewidion cyfredol, os cânt eu cyflawni, ond yn cyfyngu cynhesu byd-eang i tua 2.4C yn hytrach na'r targed o 1.5C ac mae hyn yn destun pryder enfawr.

Fodd bynnag, mae agweddau ar Gytundeb Hinsawdd Glasgow sy'n rhoi rheswm i ni fod yn obeithiol o gynnydd ac, ar yr un pryd, yn cydnabod pwysigrwydd na fydd unrhyw bobl na chymunedau'n cael eu gadael ar ôl wrth i ni symud ymlaen.

Dyma'r fargen hinsawdd gyntaf erioed i gynllunio'n benodol i leihau glo ac fel rhan o'r cytundeb, bydd gwledydd yn cwrdd y flwyddyn nesaf i addo toriadau carbon mawr pellach gyda'r nod o gyrraedd y nod 1.5C.

Mae mwy na 100 o wledydd sy'n cynrychioli 85% o goedwigoedd y byd wedi ymuno - gan gynnwys Brasil, Rwsia, Canada, Colombia, Indonesia, a Gweriniaeth Ddemocrataidd y Congo. Mae gwledydd hefyd wedi ymrwymo i dorri allyriadau methan 30% erbyn 2030.

O ran sut y gwnaeth Cymru yn COP26 - [roedd ein cenedl yn sefyll allan am ei dull rhyng-gysylltiedig o fynd i'r afael ag argyfyngau hinsawdd a natur](#) - diolch i raddau helaeth i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol sydd angen bod yn ganolog i'r camau nesaf hanfodol hyn i'r bobl a'r blaned.

Roedd y byd i gyd yn gofyn i'w llywodraethau fod yn ddewr, a chroesawaf y cyhoeddiadau gan Gymru - o ysgolion di-garbon, addewid i sicrhau bod nwyddau ar gyfer ysbytai ac ysgolion yn rhydd o ddatgoedwigo - mae ein cenedl yn chwarae ei rhan.

Ond os yw'r ymrwymïadau hyn i gael eu hanrhydeddu, mae angen i ni ganolbwyntio ar frys ar y systemau y tu ôl iddynt fel caffael a phenderfyniadau ar sut a ble rydym yn buddsoddi cronfeydd y sector cyhoeddus oherwydd bod y rhain ar hyn o bryd yn methu â chyflawni'r dyheadau hyn.

Roeddwn hefyd yn falch o weld Cymru yn ymuno â'r Gynghrair Tu Hwnt i Olew a Nwy. Ond gyda'r diwydiant yn chwarae rhan mor bwysig yn economi Gorllewin Cymru, mae angen i ni ddeall sut y gallwn ei gefnogi i ddatgarboneiddio yn y tymor byr wrth iddo drosglwyddo i ddewisiadau amgen neu gael ei ddileu'n raddol dros y tymor hwy. Mae Clwstwr Diwydiannol De Cymru yn darparu model da ar gyfer sut y gallem fynd i'r afael â hyn.

Yn genedl fach sydd ag uchelgeisiau mawr, gall Cymru fod yn falch ei bod ar y blaen mewn cenhedloedd blaengar yn COP26 - ond nawr mae angen i Lywodraeth Cymru gyflawni ei hymrwymïadau beiddgar.

Mae angen iddo chwarae ei ran wrth fynd i'r afael â'r methiannau byd-eang ar y cyd sydd wedi gadael y nod i gyfyngu ar gynhesu byd-eang 'ar driniaeth cynnal bywyd'.

Y prawf hanfodol fydd faint o arian y mae Llywodraeth Cymru yn ei roi tuag at drawsnewidiad cyfiawn sy'n cefnogi pawb wrth i ni symud tuag at ffordd well o fyw sy'n ein cadw ni'n iach nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Fel cenedl gallwn hefyd fod yn falch bod ein pobl ifanc yn ymgysylltu. Ymhlith dirprwyaeth Cymru yn COP26 - roedd y Llysgenhadon Hinsawdd leuenctid yn sefyll allan.

Maen nhw'n glir. Maen nhw'n drawiadol. Maen nhw'n groyw. Maen nhw'n feiddgar. Roedd yn anrhydedd sefyll nesaf atynt. Rhaid rhoi llwyfannau ac addewidion iddyn nhw - ond maen nhw'n haeddu mwy. Maent yn haeddu gweithredu.

Edrychaf ymlaen at weithio'n agos gyda nhw yn y blynyddoedd i ddod i chwyddo eu lleisiau, a chael fy herio. Os yw COP27 eisiau gwella ei dryloywder a'i lais - rhaid iddo gael mwy o bobl ifanc wrth y bwrdd trafod.

Ar ddiwrnod olaf COP26 cynhaliom [ddigwyddiad lle clywodd ymwelwyr straeon o gymunedau ledled Cymru a'u hymatebion creadigol i'r argyfwng hinsawdd](#) gan gynnwys ffilm fer a wnaed gan blant o Ysgol Rhosgadfan yng Nghaernarfon a addasodd stori gan y Mabinogion i ysbrydoli amddiffyniad natur - gellir gweld y ffilm o'r enw Blot-deuwedd yma.

Mae COP26 yn foment - ond rwy'n dod o hyd i fy llawenydd yn y mudiad. Mudiad o boblifanc, mudiad o gymunedau, busnesau, prifysgolion, sefydliadau cyhoeddus ac aelodau o'r cyhoedd sy'n ymdrechu i gael byd gwell i'r rhai sydd heb eu geni eto.

Yr egni o'r mudiad hwn sy'n rhoi'r gobaith mwyaf i mi ar gyfer y dyfodol.

Anghydraddoldeb yng Nghymru'r Dyfodol

Y mis hwn cyhoeddwyd ein hadroddiad ar y cyd ag Iechyd Cyhoeddus Cymru - [Anghydraddoldeb yng Nghymru'r Dyfodol](#) - yn tynnu sylw at y modd yr anwybyddwyd y cysylltiad rhwng newid yn yr hinsawdd a chydraddoldeb ers gormod o amser.

Mae'r adroddiad, a oedd wedi'i alinio ag ymchwil a gomisiynwyd gennym gan Brifysgol Caerdydd, yn cyd-fynd â lleisiau o gymuned Gymreig a ddifrodwyd gan lifogydd ac mae'n tynnu sylw at sut mae angen gweithredu nawr i leihau anghydraddoldebau economaidd-gymdeithasol a'u hatal rhag parhau.

Mae hefyd yn nodi mai'r poblogaethau tlotaf a mwyaf ymylol sy'n lleiaf cyfrifol am newid yn yr hinsawdd ond eto maent yn fwyaf tebygol o fod yn agored i'w effeithiau negyddol a bod ganddynt yr adnoddau lleiaf i ymateb, ymdopi ac adfer.

Gwelwyd hyn yng Ngogledd Cymru mewn lleoedd fel Llanrwst a Fairbourne a hefyd ym Mhontypridd sydd wedi cael ei effeithio'n ddifrifol gan lifogydd.

Ac mae dull “busnes fel arfer” o ddatblygu polisi yn peryglu gwaethygu anghydraddoldeb.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn dweud yn ôl y gyfraith, bod yn rhaid i'r ffordd rydyn ni'n cyrraedd sero net wella llesiant yn ei gyfanrwydd, i bawb.

Felly, rydym yn galw ar gyrff cyhoeddus a llunwyr penderfyniadau i weithredu nawr i atal y rhai sy'n cael eu heffeithio gan effeithiau dinistriol newid yn yr hinsawdd dan anfantais am genedlaethau.

I gyd-fynd â'r adroddiad, cydweithiodd Taylor Edmonds, Bardd Preswyl, â phobl o Ddyffryn Conwy, sydd wedi dioddef llifogydd helaeth dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf.

Yn y gerdd, Ymgodi o'r Gaeaf, mae aelodau o Grŵp Gweithredu Llifogydd Llanrwst yn siarad am gael eu 'llusgo o'n gwelyau am 3am i lenwi bagiau tywod' ac yn cwestiynu pa fath o ddyfodol y mae eu hwyrion yn ei wynebu.

I glywed y gerdd neu i gyrchu'r adroddiad (sydd ar gael mewn nifer o fformatau gan gynnwys darlleniad llawn a hawdd) cliciwch [yma](#).

Dyfodol Teilwng i Gymru: incwm sylfaenol i bawb

Mae Incwm Sylfaenol Cyffredinol (UBI) yn rhywbeth rydyn ni wedi bod yn galw amdano fel ffordd o godi pobl allan o dlodi a gwella bywyd am genedlaethau i ddod.

Nawr mae [astudiaeth fawr yr ydym wedi'i chomisiynu](#) wedi darparu rhai ystadegau ar sut y gallai symudiadau buddiol i UBI fod, gan ddatgelu y byddai tlodi yng Nghymru yn cael ei haneru pe bai Llywodraeth Cymru yn ymrwymo i hyn.

Mae'r astudiaeth ddichonoldeb, sy'n cael ei rhedeg gan felin trafod blaenllaw [Autonomy](#), yn canfod y byddai UBI yn gostwng cyfraddau tlodi cyffredinol yng Nghymru 50% a byddai tlodi plant yn gostwng 64%, gan ddod â hi i gyfradd o dan 10% yng Nghymru. **Ar hyn o bryd mae ar 28% - y gwaethaf yn y DU.**

Canfu hefyd fod mwy na thri chwarter y bobl yng Nghymru, [69%, yn cefnogi treialu UBI](#) - sydd wedi'i ddisgrifio fel 'GIGygenhedlaeth hon'.

Adleisiwyd y canfyddiadau hyn mewn arolwg barn ar gyfer Left Foot Forward a ganfu fod 44% o ymatebwyr yn cefnogi'r syniad o incwm sylfaenol cyffredinol o'i gymharu â 23% sy'n ei wrthwynebu.

Rhaglen incwm y llywodraeth yw Incwm Sylfaenol Cyffredinol lle mae pob dinesydd yn derbyn swm penodol o arian yn rheolaidd, waeth beth yw eu statws cyflogaeth. Mae'n daliad sylfaenol, wedi'i gynllunio i ddiwallu anghenion sylfaenol, a delir i bawb yn unigol, heb amod.

Yn ôl Sefydliad Iechyd y Byd, tlodi yw penderfynydd unigol mwyaf iechyd, ac mae afiechyd yn rhwystr i ddatblygiad cymdeithasol ac economaidd. Mae hyn yn golygu bod pobl dlotach yn byw bywydau byrrach ac yn cael iechyd gwaeth na phobl gefnog.

Yn gynharach eleni, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei huchelgais i dreialu peilot UBI yng Nghymru. Mae UBI Lab Wales, fy nhîm a dros 1,000 o ddeisebwyr wedi [galw ar y Prif Weinidog i sicrhau bod y peilot](#) yn cynnwys plant, y rhai cyflogedig, y di-waith a phensiynwyr, yn ogystal â phobl sy'n gadael gofal mewn peilot sy'n cynrychioli demograffeg.

Beth yw Incwm Sylfaenol Cyffredinol?

Incwm sylfaenol cyffredinol (UBI) yw pan fydd llywodraeth yn talu cyflog penodol i bob unigolyn yn rheolaidd, waeth beth yw ei fodd neu statws cyflogaeth.

Mae'n daliad sylfaenol, sylfaenol, wedi'i gynllunio i ddiwallu anghenion sylfaenol, a delir i bawb yn unigol, heb amod.

Wedi'i ddisgrifio fel 'GIG y genhedlaeth hon' byddai UBI yng Nghymru:

- Gostwng cyfraddau tlodi 50%
- Gostwng cyfraddau tlodi plant 64%
- Mynd i'r afael â sicrwydd incwm
- Tynnwch bwysau oddi ar y gwasanaeth iechyd
- Gwella iechyd tymor hir

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i dreialu cynllun UBI daearyddol sy'n cynnwys plant, y rhai cyflogedig, y di-waith a phensiynwyr, yn ogystal â phobl sy'n gadael gofal.

Beth sy'n bosibl gydag UBI i Gymru?

Gallai incwm sylfaenol cyffredinol...

Gwella diogelwch economaidd, darparu clustog i'r rhai y mae COVID a/neu awtomeiddio yn effeithio arnynt a helpu i liniaru yn erbyn natur gynyddol ansicr y gwaith.

Darparu cefnogaeth i bobl hŷn a phobl sy'n ysgwyddo cyfrifoldebau gofalu.

Darparu cyfleoedd ar gyfer datblygiad creadigol e.e. trwy wirfoddoli neu leoliadau creadigol.

Rhoi'r adnoddau i fwy o bobl ymgymryd ag addysg.

Tynnu'r stigma o amgylch budd-daliadau wrth i bawb dderbyn taliad waeth beth fo'u statws economaidd.

Ddiwedd mis Tachwedd, rhoddais dystiolaeth i Bwyllgor Deisebau Senedd Cymru yn galw ar Lywodraeth Cymru i dreialu cynllun Incwm Sylfaenol Cyffredinol (UBI) yn ddaearyddol sy'n cynnwys plant, y rhai cyflogedig, y di-waith a phensiynwyr, yn ogystal â rhai sy'n gadael gofal.

[Yn ôl yr adroddiad](#), gallai treial yng Nghymru o 2,500 o bobl gostio tua £50m, gydag oedolion yn cael eu talu o £60 yr wythnos.

Canfu peilot yn y Ffindir fod cyfranogwyr yn hapusach, bod ganddynt fwy o ymddiriedaeth mewn eraill a lefelau uwch o hyder yn y dyfodol. Fe wnaethant hefyd weithio ychydig yn fwy na'r rheini ar fudd-daliadau diweithdra a nodi gwell gweithrediad gwybyddol.

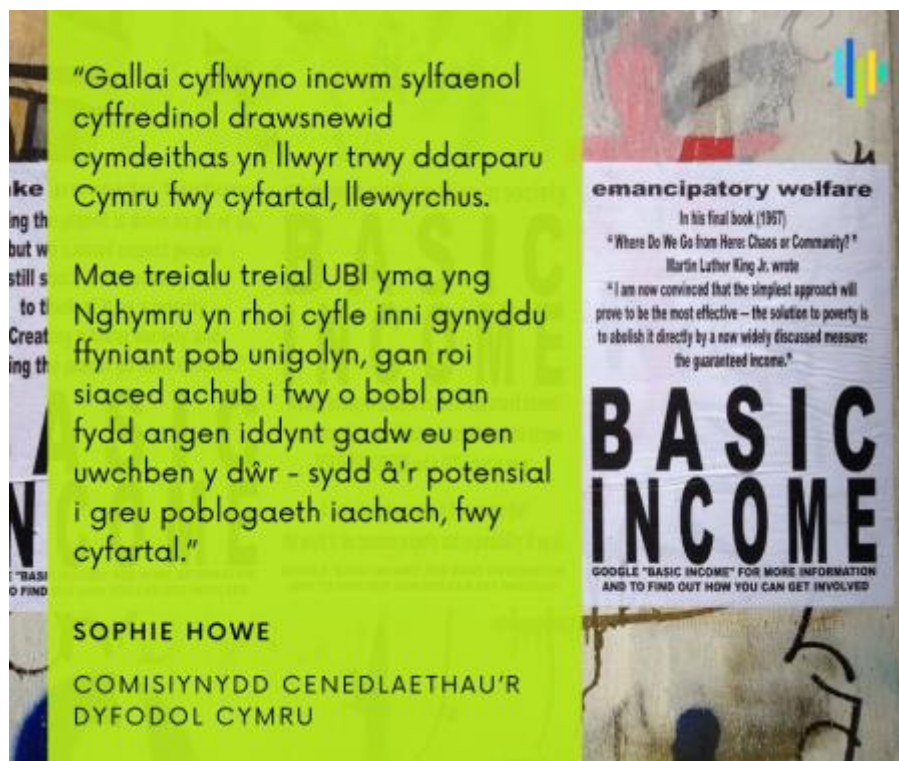
Y rhai a oedd eisoes yn byw mewn iechyd gwael, tlodi neu mewn cymunedau ymylol sydd wedi eu taro galetaf gan y pandemig. Mae wedi tynnu sylw at yr anghydraddoldebau yr oeddem yn gwybod eu bod yn bodoli yn ein cymdeithas ymhell cyn i'r pandemig godi - ac mae'r rhain wedi cael eu gwaethygu ymhellach o ganlyniad i'r niwed uniongyrchol ac anuniongyrchol o'r pandemig.

Mae costau byw cynyddol, ynghyd â diwedd cynllun ffyrlo yn ogystal â thoriadau i fudd-daliadau lles fel credyd cyffredinol yn gyfystyr â "storm berffaith" neu "tsunami", yn ôl ymatebwyr i ymchwiliad Pwyllgor y Senedd i ddyled a'r pandemig.

Credwn yn gryf y gallai UBI fod yn rhan o System Llesiant Genedlaethol sy'n seiliedig ar ataliaeth, gan fynd i'r afael â diogelwch incwm - un o benderfynyddion cymdeithasol iechyd - gan dynnu pwysau oddi ar y gwasanaeth iechyd a chael gwared ar y rhwystrau i iechyd da tymor hir.

Darllenwch yr adroddiad [yma](#) a gallwch ddarllen diweddariadau pellach ar beilot UBI mewn cylchlythrau yn y dyfodol.

Gweithdai Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus: tueddiadau'r dyfodol ac asesiadau llesiant lleol

Mewn partneriaeth â fy nhîm, Iechyd Cyhoeddus Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru, cynhaliodd Llywodraeth Cymru gyfres o weithdai gyda Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) yn ddiweddar ar ystyried tueddiadau'r dyfodol fel rhan o'u hasesiadau llesiant lleol.

Cyn cyhoeddi [Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol Cymru 2021](#) ym mis Rhagfyr, y nod oedd archwilio tueddiadau a welwyd yn yr adroddiad a allai fod yn sbarduno newid yn y tymor hir, a sut y gall technegau meddwl dyfodol helpu BGCau i werthuso'r hyn y gallai hynny ei olygu i'w asesiadau llesiant.

Yn y gweithdy, darparwyd rhestr o dueddiadau tebygol i'r mynychwyr ynghyd â gofyn iddynt ystyried beth fyddai effaith pob tuedd ar eu hardal leol a meddwl pa mor sicr ydyn nhw am yr effaith, a pha mor bwysig maen nhw'n meddwl y bydd hi o ran effeithio ar lesiant.

Roedd yr ymarfer yn seiliedig ar yr offeryn 'Mapio Gyrwyr' a gynhwyswyd ym [Mhecyn Cymorth Dyfodol](#) Llywodraeth y DU.

Amlinellwyd rhai egwyddorion allweddol hefyd yn y gweithdy, gan gynnwys: cofleidio a rheoli ansicrwydd, cynnwys eraill a symud i feddwl dyfodol mwy ymwybodol.

Canlyniadau allweddol

- Helpu i ddechrau datgelu tueddiadau y mae angen i ddarlledwyr gwasanaeth cyhoeddus feddwl amdanynt, eu monitro, a'r rhai sy'n bwysig er lles ardal ond sydd â chanlyniad ansicr.
- Helpu i gryfhau'r ddealltwriaeth o'r tueddiadau, nodi rhai bylchau gwybodaeth cychwynnol, a rhanddeiliaid ychwanegol i'w cynnwys wrth symud ymlaen.
- Profiad ymarferol o ymarfer yn seiliedig ar ddyfodol.

Mae mwy o wybodaeth am y gweithdai i'w gweld ar flog [Llunio Dyfodol Cymru](#) Llywodraeth Cymru. Y gobaith yw y gall hyn weithredu fel glasbrint ar gyfer ymarferion pellach o'r fath o fewn y darlledwyr gwasanaeth cyhoeddus.

Cydweithio ag Archwilio Cymru

Rwy'n gweithio'n agos gydag Archwilydd Cyffredinol Cymru, a'i staff yn Archwilio Cymru, oherwydd mae gennym rolau cyflenwol o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru).

Fel yr eglura Archwilio Cymru: "Yn gyffredinol, rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol edrych ar y ffordd y mae cyrff cyhoeddus wedi cynllunio a chyflawni eu gwaith, tra bod yn rhaid i'r Comisiynydd edrych ar yr hyn y maent wedi'i gyflawni. Gall y Comisiynydd a'r Archwilydd Cyffredinol helpu trwy ganolbwyntio ar y pethau iawn, gosod disgwyliadau cyson a pheidio â gorlwytho cyrff cyhoeddus â gofynion monitro. Mae gan y ddau rôl hefyd wrth hyrwyddo arfer da a chefnogi gwelliant."

Mae natur ein dyletswyddau wedi ein harwain i gydweithredu a datblygu strategaethau cyfochrog a chyflenwoli gyflawni ein swyddogaethau. Mae'n hollbwysig i'r ddau ohonom nad ydym yn anfon negeseuon croes i gyrff cyhoeddus a'n bod yn gyrru'r newidiadau cyson, dwfn a chywir tuag at y Gymru yr ydym ei eisiau.

Gyda hyn mewn golwg, darparodd fy nhîm sesiynau hyfforddi i archwilwyr trwy gydol mis Tachwedd, gan archwilio'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r hyn y mae'n ei olygu mewn theori ac yn ymarferol.

Mae'r sesiynau hyn yn gyfle i'm tîm rannu mewnwelediad ac astudiaethau achos, gan ganolbwyntio ar yr hyn rydym yn edrych amdano o ran sut mae cyrff cyhoeddus yn ceisio diwallu anghenion cenedlaethau'r presennol a chenedlaethau'r dyfodol; sut maen nhw'n meddwl yn y tymor hir, yn cydweithredu ag eraill, yn cynnwys pobl, yn gweithredu nawr i atal problemau rhag digwydd neu waethgu ac integreiddio eu gwaith ar draws eu sefydliad eu hunain, gyda sefydliadau eraill a gweithio tuag at wneud y mwyaf o'u cyfraniad at saith nod llesiant cenedlaethol Cymru.

Mae trafod yr enghreifftiau o arfer da (a ddim cystal) yn helpu fy nhîm ac Archwilio Cymru i sefydlu disgwyliadau cyffredin a dysgu mwy am yr hyn sy'n digwydd ledled Cymru a thu hwnt, gyda'r nod yn y pen draw o helpu cyrff cyhoeddus i wella a pharhau i weithio tuag at ddefnyddio'r Ddeddf ym mhopeth a wnânt.

Dewch o hyd i enghreifftiau da ar sut mae'r Ddeddf yn cael ei gweithredu ar ein gwefan [yma](#).

Croeso i aelodau newydd ein tîm

Rydym yn falch iawn o groesawu nifer o ddechreuwyr newydd i'r tîm, ymhlith y rhai sydd wedi ymuno â ni yn ddiweddar mae:

- **Ola Mohammed a Cara Rogers** sy'n ymuno â'm tîm fel Gweinyddwyr Cymorth Tîm;
- **Deian Timms** i arwain fy ngwaith o amgylch UBI;
- **Dominic Francis, Matt Aplin a Chrisiane Alcanter** a fydd yn gweithio o fewn fy nhîm cyfathrebu.

Croeso i Dîm FGC bawb!

Cysylltwch â ni

Am ddal i fyny ar rifynnau blaenorol y cylchlythyr? Dewch o hyd iddynt ar ein gwefan [yma](#).

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â ni trwy:

cenedlaethaurdyfodol.cymru / cenedlaethaurdyfodol2020.cymru

@futuregencymru

Sylwch fod y swyddfa ar gau ar hyn o bryd a'r ffordd orau i gysylltu â ni yw trwy ein cyfeiriad e-bost uchod.

